

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VII. v Ljubljani 15. septembra 1867. List 18.

Mladost — radost.

Kje časi ste, ko vé mladosti leta
Vedрила ste otroško meni čelo,
Ko ptuja bila je skerbí mi četa,
Zibalo v spanje me domače selo?
Z Bogom, z Bogom, čas mladosti,
Čas mladosti, čas radosti!

Premilo slavec v gaji je prepeval,
Prijazno klil je cvet v dobravah,
Veselja rajski glas je mi odmeval
Povsodi, po gorica, po planjavah.
Z Bogom, z Bogom, čas mladosti,
Čas mladosti, čas radosti!

O ni vas več, mladosti leta mila!
Resnobno stopam po stezi življenja,
Prerada me preganja huda sila,
Po sreči ne vkrotim si hrepenjenja.
Z Bogom, z Bogom, čas mladosti,
Čas mladosti, čas radosti!

T.

Izreja.

(Napisal Ivan Tomšič.)

(Dalje in konec...)

A nasledki, ki je ima napačno in prenaglo dušno razvijanje, so pa tudi dostikrat človeški blaženosti tako nasprotni

in pogubljivi, da se ljudem, ne brinečim se, od kod da enake napake izvirajo, ne sme ravno zameriti, da vse reve in nadloge, ki preomikanega človeka obdajajo, pozneje sploh le dušni izomiki pripisujejo. Gotovo je, da po napačni izreji duh in telo hira, in človek postaja v нравnem in telesnem oziru velik siromak in nesrečnež. —

Omenil sem namreč, da, ako se dušne zmožnosti ne razvijajo po pravi in naravni poti, izredimo iz nježne mladine dostikrat le sanjače in nekovе posebneže, a nikakor ne — pametnih možakov; kajti ako ves nauk le na to namerava, da se razvija spomin in fantazija, ne pa tudi ona blažena dušna zmožnost, ki se ji pravi spoznanje, zadobi domišljija po tem takem naj večo moč med vsemi drugimi dušnimi zmožnostimi; a razum in pamet ostaneta v prvotnem spijočem stanju. — Med tem ko domišljija prevaguje, slabi in razdira zopet prenapeto prizadevanje notranja čutila, po katerih ima velikokrat naj manji vtis zelo hude in škodljive nasledke. Od tod izvirajo menda vsi taisti ljudje, ki jim pravimo fanatikarji; od tod izvirajo vse prenapete misli, plitvost v spoznanju, slabost in nestalnost v djanju, vse telesne sladnosti, nagnjenje k naj pogubnejim strastim, nesramnost in pomanjkljivost v značajstvu in pohvalnem zadržanju.

Prezgodno in preobilno dušno natezanje napeljuje vso djavnost mladega življenja v možgane, in tako zadobi njihov organizem, akoravno ni primerno in popolno razvit, le prezgodaj svojo doversitev; a moči, ki so jo potrebovali možgani v svoj razvitek, so se odvzele človeškemu trupu, in od tod pride zopet, kakor nam pričajo naj spretniji zdravniki, da človeška rast prenehuje, život postane majhen in nedoveršen, in vseh notranjih žlahnih delov ali organov se polasti nekaka slabost, ki se nikakor ne vjema z raznimi opravili in težkočami našega življenja. Tu se je tedaj storila prva podlaga k slabemu in bolehnemu življenju in k mnogim boleznim, katerih žalosten nasledek je — zgodnja smert.

Naj se je rejnik pri vzrejanju prav skerbno varoval vseh navedenih napak in naj je tudi spoznavavno zmožnost pri otrocih razvijal še tako marljivo na vse strani: izreja ostane še vedno le enostranska, ako ni otroškega srca vkrenil na pravo нравno pot, ktera njegovo prosto, svobodno voljo podverže oblasti človeškega uma in pameti. — Ni zadosti, da izreja

že zgodaj obdeljuje spoznavnost; ona mora tudi človeško voljo k dobremu napeljevati in nagibati. Veliko je na tem, kamor se nagne glava in serce v prvi mladosti, kakošen je znanstveni in nravni poduk, kakošna je obhaja v prvih letih detinstva, kajti po vsem tem se pozneje ravna razvitek dušnih zmožnosti, plemenitosti serca in blagonosnih, dobrodejnih znanosti! A ta razlika se ne opira le na prirojene človeške sposobnosti, v vnanje vzroke in vplive, ampak opira se naj več le na obdelovanje raznih zmožnosti našega duha in v požlahnovanje človeškega serca. Tu je, bi rekel, skoraj ravno tako, kot pri telesnih spretnostih. Čudimo in zavzemamo se, kedar vidimo kakega spretnega plesavca, igravca, nevstrašenega vervolezca ali kakega drugega izurjenega telovadca, in vendar ni bilo njegovo telo v prvi mladosti nič bolj osnovano, nego kakega nepokvarjenega nazočega gledavca. Odkod tedaj njegova telesna spretnost!? — Ravno tako se nahaja dostikrat med naj prostejim ljudstvom kakova borna glava, ki bi se lahko štela med naj imenitnejše in naj izverstnejše učenjake, ki je nam hrani kterakoli zgodovina, ako bi bila imela z njimi vred enako izrejo, to je, enako obdelovanje vseh dušnih in telesnih zmožnosti, to se vé, koj pri početku svoje mladosti.

Pravi rejnik mora človeško življenje od vseh strani poznati. On mora vediti in pri vzrejanji vedno pred očmi imeti, da je človek posebno v dušnem obziru k naj večemu doveršenju poklican in tudi zmožen, da doseže naj večjo dušno popolnomost. Rejnikova naloga je tedaj, da vodi, napeljuje in izobražuje mladino takó, da ko postane mladina samostojna, zadobi tudi vsa ona sredstva, ki je mora imeti, da se zamore nadalje sama pametno izobražovati na duhu in telesu. Mladina mora spoznavati, da prostost, treznost, red, npravna in poštena obnaša so oni poglavitni stebri človeškega življenja, na kterih slovi vsa dušna in telesna djavnost, živost in éverstost. Ni pa še zadosti, da mladina vse to spoznava; ona se mora tudi na enako življenje že pod rejnikovo roko navaditi, da pozneje ne odstopi več od edino pravega pota, ki jo pelje k edino pravemu namenu in poklicu; kajti česar se mladeneč že v mladosti navadi, od tega tudi star ne odstopi. Modra izreja mora tedaj imeti pred očmi poklic in vse druge razmere življenja pri svojih rejencih. Vera, pamet in skerb za poštenje so ono terdno stalo, na kterem mlado drevesce pozneje naj bolj vspešno

raste, in iz katerega нравna vestnost kaj lepo pricveta. Človek brez vere, pameti in pravega sočutja za poštenje, je ladija brez kermila, je hiša, zidana na pesek, je zemlja brez — oživljajočega soluca. Ako pa je notranja človeška moč dobro vterjena, ni se bati mlademu človeku, kedar stopi v občno človeško družno, ničesar, kajti on dobro vé, da, ako hoče doseči svoj pravi namen, mora se boriti in si na vso moč prizadevati, da dospé do svojega pravega namena.

Tudi lepočutje za umetnost in naravo se mora že zgodaj v mladih srcih buditi in oživljati. Le v mladosti je človeško srcé mehko, kakor vosk in naj bolj občutljivo za vse, kar plemení njegovo voljo in mu sladi njegovo življenje. — Na ta način tedaj, ako se dušne in telesne človeške zmožnosti v lepi in soglasni zvezi zbujajo in polagoma po naravni poti izobrazujejo, postaja mladina krepka in čversta, na katero se domovina vsigdar ponosno ozira.

V zdravem telesu prebiva zdrava duša. *)

(Konec.)

Ugovarjati bi utegnil kdo pri tem, da je vse to nevarno, da bi si pri tem deček lahko roko ali nogo zlomil, ali se usekal, ali zbodel itd. Res je to, treba mu je tedaj nasvetovati, koliko naj si v tej ali uni reči upa, kako naj orodje derži in rabi, da se ne bode poškodoval. Vsakdo naj pomisli — na tisuč in tisuč se jih je že pogreznilo v globočino morja, pa ljudje se vender še zmiram vozijo po morji; na tisuč jih je na železnici konec storilo, pa hlapon še zmirom žvižga po železnem tiru; na tisuč jih je bilo že nesrečnih od vinske kapljice, in nikdo ni še zavoljo tega opustil svojega vinograda: hočemo li zavoljo neprevidene nesreče, ki se je primerila le kedaj, žertovati ves blagor, ki nam dohaja po telovadbi? Prevdarimo dalje! Iz dečkov prihajajo naj več kmetje in rokodelci — ali ni treba véasi na drevesu žagati, sekati veje, tam na visokem vozu postavljati žerdi? ali ni treba véasi celó na streho zlesti? — Da, na streho, na zvonik gre tesar, krovec, in izveršuje visoko nad zemljo svoja opravila, bo li on za to ali uno kaj pripraven, ako se nikdar ni učil hoditi po lestvici?

Pa ne samo kmet in rokodellec potrebujeta urnega krepkega telesa; ampak vsakemu še tako visokemu gospodu se lahko primeri taka, da se zamore rešiti samo z bistrim umom, z urno nogo, s krepko roko.

Telovadbe so tedaj zeló važne za mladost; samo ravno pred kosilom in koj po kosilu niso dobre. Naj tedaj vsaj nihče, ne brani otrokom primerno telovaditi, ako že sam nima veselja jim k temu pripomoči.

*) V 16. l. str. 245, v 6 v. tega spisa beri: na gorkomeru, mesto: zrakomeru. Pis.